

Ярослав Іванович Мельник,

ад'юнкт Військового інституту КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ОБГРУНТУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ ПСИХОПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У статті наведено аргументацію на користь створення комплексної програми психологічної профілактики девіантної поведінки військовослужбовців Збройних сил України. Автор наполягає на тому, що різноманітні поведінкові девіації військовослужбовців може бути розглянуто як єдиний комплекс, що належать до розряду діянь, що вимагають адміністративного чи виховного впливу і мають типові і професійно специфічні форми. Таким чином, програма з психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців має містити такі напрямки як організаційно-середовищний, інформаційний і навчальний.

Ключові слова: комплексна програма, психологічна профілактика, девіантна поведінка, військовослужбовці Збройних сил України.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз підходів до розуміння відхилень свідчить про значні розбіжності методологічних підстав у поясненні девіантності. Однобічність підходів у вивченні цього психологічного феномену ускладнює проведення комплексної діагностики характеристик девіантної особистості та психопрофілактику девіантної поведінки. Особливо актуальним є вивчення соціально-психологічної детермінації девіантної поведінки військовослужбовців у сукупності конкретних умов соціалізації. Врахування одержаних результатів може сприяти профілактиці порушень поведінки серед військовослужбовців, зниження «напруги» між потребами особистості та вимогами щодо виконання військового обов'язку, відродження громадської думки про важливість «школи військової служби» в процесі становлення особистості чоловіка, розгляду питань придатності до військової служби військовослужбовців з девіантною поведінкою на основі соціально-психологічних особливостей кожного військовослужбовця. Різноманітні

поведінкові девіації військовослужбовців може бути розглянуто як єдиний комплекс, що належать до розряду діянь, що вимагають адміністративного чи виховного впливу і мають типові (агресивні, суїцидальні, залежні і т. д.) і професійно специфічні форми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. У зв'язку з цим окремий напрям складають роботи, присвячені аналізу відхилень у поведінці військовослужбовців. У сучасній військовій психології девіантна поведінка вивчається у контексті вирішення таких проблем, як виявлення механізмів і чинників відхилень військовослужбовців; вивчення особливостей прояву відхилень військовослужбовців у бойовій обстановці і на війні; організація психологічної профілактики негативних станів військовослужбовців і розладів, що формують відхилення; соціально-психологічні умови психопрофілактики девіантної поведінки та підвищення дисциплінованості військовослужбовців.

Девіантна поведінка є предметом наукового аналізу у численних дослідженнях зарубіжних психологів і розглядається: як результат недостатнього стримування внутрішнього напруження, що вимагає розрядки; як наслідок гіперкомпенсації потреб (А. Адлер, З. Фрейд, Е. Фром); як результат соціального навчання (А. Бандура); як наслідок фрустрації (Л. Берковиц, Д. Доллард, Г. Міллер); як наслідок блокади задоволення потреби у самоактуалізації (А. Маслоу). Суттєвий внесок у вирішення найбільш значущих для психології девіацій проблем внесли соціальні психологи (Г. Блумер, І. Гофман, Г. Лебон, Дж. Мід, Ч. Кулі, Дж. Морено, Л. Фестингер, Т. Шибутані та ін). У межах соціально-психологічного підходу пояснюються причини і рушійні сили девіантної поведінки особистості з точки зору взаємовідносин індивіда і групи, групового впливу, зміни або спотворення групових конвенціональних норм. У радянській та українській психології вивченню проблем девіантної поведінки присвячено значну кількість наукових праць (М. Бобнева, І. Ващенко, О. Здравомислов, О. Кокун, В. Кудрявцев, Б. Левін, В. Медведєв, В. Осьодло, Є.Потапчук, О.Сафін, В.Стасюк та ін.).

Нині наукові уявлення про механізми і закономірності девіантності та девіантної поведінки отримали свій розвиток у дослідженнях структурно-динамічних характеристик девіантної поведінки (О. Змановська); механізмів психологічної корекції смислової регуляції життєвого шляху особистості девіантного (К. Карпінський); структури ціннісних орієнтацій девіантної особистості (Н. Бондаренко, А. Вісло, Л. Грузд); соціально-психологічних особливостей профілактики і корекції девіантної поведінки (Д. Бутаков, Ц. Літке, М. Львова, Г. Макартичева); соціально-психологічних аспектів системної профілактики «загального девіантного синдрому» (Я. Малихіна); структури девіантних дій (Ю. Клейберг); механізмів формування аутодеструктивних форм поведінки (Т. Горобець, М. Зотов); стратифікаційних особливостей суїцидальної поведінки (О. Мальченкова); психологічних симптомокомплексів девіантної особистості (О. Левіна); феномену девіантної особистості у психології (В. Менделевич, В. Нікішина); соціально-психологічних особливостей ідентичності підлітків, що входять до криміногенних угруповань (І. Семикашева); чинників сімейної депривації, негативної презентації сімейних відносин (Л. Бухліна, С. Биков, Р. Джмельов, М. Федосєєва, Д. Фельдштейн, М. Шогенов); закономірностей виникнення психологічних бар'єрів соціалізації девіантної особистості (С. Беличева, О. Єльнікова).

Метою статті є аргументація на користь створення комплексної програми психологічної профілактики девіантної поведінки військовослужбовців Збройних сил України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У психопрофілактичній роботі з військовослужбовцями, які вчинили відхилення у поведінці, виокремлюють такі напрямки: організаційно-середовищний, інформаційний, навчальний. Перший напрям – організація соціального середовища. В його основі перебувають уявлення про детермінуючий вплив навколишнього середовища на формування девіацій. Впливаючи на соціальні чинники, можна запобігти небажану поведінку особистості. Вплив може бути спрямовано на

суспільство у цілому, наприклад через створення негативної громадської думки по відношенню до девіантної поведінки. Об'єктом роботи також може бути сім'я військовослужбовця, військовий колектив (підрозділ). У межах цього зусилля, що докладаються, підтримують створення «зон» та умов, несумісних з небажаною поведінкою. З позицій організаційно-середовищного напрямку вчені розглядають профілактику девіантної поведінки військовослужбовців засобами трансляції нормативних (дисциплінованих) форм поведінки, формування установок на здоровий спосіб життя [1-3 та ін.]. Особливе значення у цій роботі має активізація механізму наслідування авторитетним, дисциплінованим товаришам по службі.

Другий напрямок психопрофілактичної роботи – інформування. Це найбільш звичний напрям психопрофілактичної роботи у формі лекцій, бесід, розповсюдження спеціальної літератури або відео – і телефільмів. Основна сутність психопрофілактичної роботи за цим напрямком, на думку військових вчених полягає у спробі впливу на когнітивні процеси особистості з метою підвищення її здатності до прийняття конструктивних рішень [1; 4].

Третій напрямок психопрофілактичної роботи – активне соціальне навчання соціально-важливим навичкам. Ця модель реалізується переважно у формі групових тренінгів [5-6 та ін.]. На цей час поширені такі тренінги, що дозволяють достатньо ефективно вести профілактику відхилень у військовослужбовців: тренінг резистентності (стійкості) до негативного соціального впливу, тренінг асертивності або афективно-ціннісного навчання, заснований на уявленні, що девіантна поведінка безпосередньо пов'язана з емоційними порушеннями, тренінг формування життєвих навичок – найбільш важливих соціальних вмінь особистості.

Потреба у розробці комплексної програми психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців обумовлена: наявністю значної кількості нормативних документів, які визначають основні напрями психопрофілактики відхилень у поведінці, корекцію і профілактику особистості військовослужбовця без належного аналізу умов взаємодії з військово-

соціальної середовищем; суттєвим взаємозв'язком рівня дисфункціонального розвитку особистісних та організаційно-групових процесів, що порушують гармонійну взаємодію військовослужбовця з умовами військово-соціального середовища; відсутністю традиційної практики психопрофілактики відхилень у поведінці, адекватних, комплексних технік і технологій, що враховують психологічну природу особистості військовослужбовця та умов військово-соціального середовища у цілому та окремих її елементів окремо.

Комплексна програма психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців спрямована на вивчення, формування, розвиток і корекцію дисфункціональних особистісних та організаційно-групових процесів, які детермінують вчинення відхилень у поведінці військовослужбовців. Вона розглядається як цілісна науково-технологічна система, що об'єднує (функціонально, організаційно) дії суб'єктів дисциплінарної практики та військових дослідників, і спрямованих на: теоретичне осмислення (розуміння) соціально-психологічної сутності, змісту і специфіки скоєння відхилень у поведінці військовослужбовцями, ролі у цьому явищі особистісних і середовищних дисфункцій, механізму його формування (теоретичний аспект); врахування виявлених закономірностей детермінації відхилень у поведінці військовослужбовців при навчанні та вихованні суб'єктів, дисциплінарної практики (прикладний аспект); впровадження науково обґрунтованих психотехнологій формування і розвитку особистісних та організаційно-групових процесів у практиці професійної та психологічної підготовки суб'єктів дисциплінарної практики (практичний аспект).

Виступаючи значущим засобом зниження відхилень у поведінці військовослужбовців і підвищення дисципліни та правопорядку, така програма передбачає реалізацію у діяльності органів військового управління, виховної роботи (у першу чергу, психологів) таких функцій, як: дослідницько-діагностичної (психологічне вивчення, виявлення рівня розвиненості особистості військовослужбовця та умов військово-соціальної середовища, оцінку та прогнозування вчинення відхилень); проектувальної, сутність якої

полягає у проектуванні і створенні умов, що забезпечують розвиток особистості військовослужбовців та оптимальних умов військової служби; управлінської, що передбачає обґрунтоване застосування психотехнологій, спрямованих на розвиток особистісного потенціалу суб'єктів військової служби, створення оптимальних умов для виконання військово-професійних обов'язків.

У структурно-змістовному аспекті ця програма як система містить такі елементи: суб'єкти та об'єкти психопрофілактики, цілі, напрями та відповідні їм завдання, етапи, методи і технології, критерії та показники ефективності. Основними етапами комплексної програми психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців є: діагностичний, корекційно-розвивальний, профілактичний.

Перший етап передбачає вивчення військовослужбовців та умов військово-соціального середовища, в якому вони проходять військову службу, з метою раннього виявлення їхньої схильності до відхилень і визначення функціональності/дисфункціональності військової організації. Для реалізації завдань цього етапу існує значна кількість методичних засобів: тестування, спостереження, аналіз документів, індивідуальна співбесіда.

Тестування проводиться одночасно за такими напрямками: за допомогою індексу дисфункціонального надлому особистості визначаються рівні розвиненості особистості військовослужбовця та умов військово-соціального середовища; формується група динамічного спостереження та підрозділи, що вимагають підвищеної уваги з боку командування та органів виховної роботи; виявляються найбільш виражені дисфункції військовослужбовців та умов військово-соціального середовища і визначаються їхні соціально-психологічні профілі за психодіагностичними методиками.

Спостереження повинно бути спрямоване на виявлення військовослужбовців, схильних до скритності, самоти, сором'язливих, нерішучих, боязких, плаксивих або, навпаки, конфліктних, які вступають у суперечки, обговорюють виконання наказів, порушують розпорядок дня, зухвалих у поведінці. Заслуговує на увагу інформація про осіб з вадами

артикуляції (недорікуватість, шепелявість), з м'язовими посмикуваннями, тремтінням кінцівок, незручністю, незграбністю рухів, які постійно спізнюються; при наявності навіть однієї з перерахованих ознак, яка стійко проявляється в процесі усього спостереження, особливо в осіб, які вже мали за результатами тестування низькі показники розвиненості особистісних процесів. При епізодичному прояві тієї або іншої ознаки військовослужбовець потребує особливої уваги і подальшого вивчення. До спостереження можна залучати і сержантський склад, попередньо провівши з ними відповідний інструктаж, з метою отримання від них конкретних відомостей про особливості поведінки військовослужбовців, що потребують додаткової психолого-педагогічної уваги.

Аналіз документів передбачає вивчення службових характеристик з попередніх місць служби, військкоматів, автобіографії. Виявляється наявність досвіду протиправної поведінки (вживання алкоголю, наркотичних речовин, умовних судимостей, приводів до міліції, спроб суїциду тощо), ставлення до праці і навчання. Збір та аналіз усієї наявної інформації дозволяє перейти до етапу вивчення військовослужбовців – індивідуальним співбесіди. В процесі бесіди уточнюються наявні відомості, оцінюються ті аспекти особистості, які неможливо було оцінити за допомогою спостереження або наявних на військовослужбовця документів. При побудові плану бесіди необхідно передбачити такі теми обговорення, як умови виховання та розвитку (погані взаємини батьків і з батьками); ставлення до алкоголю, наркотиків; взаємини з товаришами по службі; втечі з дому, конфлікти у школі, сім'ї; наявність нервово-психічних захворювань. За результатами проведеної роботи формується група військовослужбовців і підрозділів, що потребують психокорекції і навчання навичкам системного, адекватного застосування санкцій, трансляції нормативних зразків поведінки і безконфліктних взаємин між військовослужбовцями.

Другий етап комплексної програми – корекційно-розвивальний, спрямований на корекцію дисфункціональних особистісних процесів у військовослужбовців і розвиток у суб'єктів дисциплінарної практики навичок

застосування санкцій до військовослужбовців, трансляції нормативних зразків поведінки, покращення морально-психологічного клімату у військовому колективі.

З врахуванням структурно-функціонального складу елементів детермінації відхилень у поведінці військовослужбовців визначаються основні напрямки корекційно-розвивального етапу психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців: соціально-психологічний (корекція дисфункціональних особистісних процесів військовослужбовців; організаційно-груповий (формування у суб'єктів дисциплінарної практики навичок застосування санкцій до військовослужбовців, формування товариських відносин між військовослужбовцями і трансляції нормативних зразків поведінки).

Соціально-психологічний напрямок передбачає: сприяння усвідомленню військовослужбовцями почуття приналежності до військово-організаційної спільноти; надання допомоги у визначенні шляхів входження до військово-професійного співтовариства і вектора подальшого професійного зростання, перспективних цілей військово-професійної діяльності; розвиток позитивного військово-професійного самовизначення, що сприяє ситуації, в яких надаються можливості адекватного задоволення потреб у межах військово-етичних правил; розвиток мотивації досягнення успіху у військовій службі без ризику здійснити відхилення; формування почуття особистої відповідальності за досягнення успіхів у військовій службі; вироблення вміння моделювати поведінку у складних ситуаціях військової служби, вироблення адаптивних поведінкових стратегій; навчіння правильно інтерпретувати, оцінювати систему взаємин, що склалася у підрозділі; розвиток навичок поведінки, що сприяють конструктивному розвитку міжособистісних відносин, співпраці, командній роботі та активному пристосуванню до умов військово-соціального середовища.

Організаційно-груповий напрямок передбачає: надання допомоги суб'єктам дисциплінарної практики в оволодінні ефективними способами

застосування засобів, які попереджають відхилення у поведінці військовослужбовців, результативними стилями дисциплінування щодо прийняття правильних і своєчасних рішень стосовно застосування санкцій до підлеглих; сприяння в оволодінні суб'єктами дисциплінарної практики соціальними нормами, що регулюють їхню діяльність з психопрофілактики девіантної поведінки; розвиток у командирів, суб'єктів виховної роботи навичок викаріального навчання, демонстрації дисциплінованих зразків для наслідування, пропагування досвіду дисциплінованих, авторитетних військовослужбовців, які демонструють успіхи у професійній діяльності; розвиток навичок самооцінки, відповідності власного професійно-психологічного потенціалу вимогам дисциплінарної практики щодо психопрофілактики девіантної поведінки; сприяння в оволодінні суб'єктами дисциплінарної практики ефективними засобами запобігання конфліктних ситуацій між військовослужбовцями.

Основними методами реалізації другого напрямку є: організаційний тренінг, спрямований на комплексний розвиток у суб'єктів дисциплінарної практики навичок: системного та адекватного застосування санкцій до порушників військової дисципліни, трансляції нормативних форм поведінки, формування дружніх і товариських взаємин у військовому колективі; тренінг військово-організаційної ідентичності, орієнтований на надання допомоги військовослужбовцям у досягненні вираженої військово-організаційної ідентичності; тренінг формування мотивації досягнення успіху та уникнення невдач, що представляє собою сукупність активних методів практичної психології, які використовуються для роботи з військовослужбовцями в інтересах надання їм допомоги у досягненні збалансованої мотивації досягнення успіху та уникнення невдач; тренінг ефективної взаємодії у підрозділі, являє собою сукупність активних методів практичної психології, які використовуються для роботи з військовослужбовцями в інтересах надання їм допомоги в адаптації до умов військової служби.

Третій етап комплексної програми психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців – профілактичний, він передбачає підтримання оптимальних умов попередження психопрофілактики девіантної поведінки, які упереджують дисфункції військовослужбовця та умов військово-соціального середовища. Реалізація завдань третього етапу передбачає: підтримання оптимальних умов, що впливають на розвиток особистості військовослужбовця та умов військово-соціального середовища, що забезпечують найбільш повне розгортання та реалізацію професійно-психологічного потенціалу військовослужбовця, військової організації; культивування у військових колективах морально-етичних і професійних орієнтирів, цінностей, стереотипів, зразків нормативної поведінки.

Основними суб'єктами реалізації комплексної програми психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців Збройних сил України є: органи військового управління та посадові особи – командири і начальники, штаби, служби, органи виховної роботи та кадрові органи, фахівці психологічної служби (психологи); спеціалізовані (штатні та позаштатні) підрозділи психологічної служби: центри, пункти психологічної допомоги і реабілітації, інші; навчальні та наукові підрозділи, що здійснюють заходи з професійної підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації) офіцерських кадрів, а також наукове забезпечення цього процесу.

До основних цілей комплексної програми слід віднести: вивчення вихідного рівня розвитку особистісних та організаційно-групових процесів у військовослужбовців і військовій організації; визначення та оптимізація чинників та умов, що впливають на розвиток особистісних та організаційно-групових процесів, їхній прояв у різних ситуаціях військової служби, що забезпечують гармонійно-функціональну взаємодію особистості військовослужбовця з умовами військово-соціального середовища; надання психологічної допомоги військовослужбовцям у подоланні проблем особистісного розвитку; підвищення психолого-педагогічної компетентності посадових осіб, які організовують психопрофілактику девіацій у поведінці

військовослужбовців; розробку і впровадження у практику професійної підготовки (перепідготовки) суб'єктів дисциплінарної практики психотехнологій, орієнтованих на психопрофілактику відхилень у поведінці військовослужбовців.

Результати теоретичного аналізу і дослідно-експериментальної роботи з психопрофілактики девіацій у поведінці військовослужбовців дозволили сформулювати основні вимоги, які дозволять забезпечити необхідну ефективність реалізації комплексної програми. До них належать: комплексний підхід, що передбачає розвиток і корекцію особистості військовослужбовця та умов військово-соціального середовища, узгодженість дій і застосування різноманітних методичних засобів, які забезпечують узгодженість взаємодії у системі «особистість – військово-соціальне середовище»; системність, що передбачає вплив відповідними формами і засобами на усі компоненти суб'єктів військово-професійної взаємодії; варіативність застосування психолого-педагогічних технологій, що враховують індивідуальні дисфункції військовослужбовців і дисфункціональність умов військово-соціального середовища; превентивність, попередня проробка та моделювання ситуацій, що детермінують вчинення відхилень у поведінці військовослужбовцями; своєчасність і сталість, які припускають, що психопрофілактика девіацій у поведінці військовослужбовців повинна здійснюватися на усіх етапах проходження військової служби і з усіма категоріями військовослужбовців.

Висновки. Таким чином, викладені науково-теоретичні та методичні основи комплексної програми психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців Збройних сил України, обґрунтування її мети, завдань, напрямків, змісту і принципів може бути дієвим засобом психопрофілактики девіантної поведінки військовослужбовців та підвищення дисциплінованості і правопорядку у Збройних сил України.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку можуть бути: вивчення особливостей дисфункціональності різних категорій військовослужбовців при здійсненні відхилень; особливостей професійної

мотивації та ідентифікації військовослужбовців, які вчинили відхилення у поведінці; гендерні особливості військовослужбовців, які вчинили відхилення у поведінці; психологічні основи психопрофілактики девіацій у бойовій обстановці, психологічна превенція відхилень у поведінці військовослужбовців – учасників АТО з післятравматичним синдромом тощо.

Список використаної літератури

1. Барко, В. І. Формування лідерства і прихильності до здорового способу життя у військовослужбовців і працівників правоохоронних органів України: Навчальний посібник / Барко В. І., Бойко О. В. та ін. – К. : К.І.С., 2008. – 200 с.

2. Ващенко, І. В. Конфлікти у діяльності працівників органів внутрішніх справ і шляхи їх подолання (соціально-психологічний аспект) : автореф. дис... д-ра психол. наук /Ірина Володимирівна Ващенко/ Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 36 с.

3. Потапчук, Є. М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців: моногр. / Є. М. Потапчук. – Хмельницький: вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України, 2004. – 319 с.

4. Алещенко, В. І. Метод інформаційно-психологічного впливу на актуальні психічні стани військовослужбовців миротворчого контингенту [Текст] / В. І. Алещенко // Актуальні проблеми психології: Екологічна психологія: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. – Житомир, 2012. – Т.7. – Вип. 28. – С. 6–15.

5. Лефтеров, В. О. Психологічні тренінгові технології в органах внутрішніх справ. Монографія. Т. I. Методологія психотренінгу та його використання у професійно-психологічному розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності / В.О. Лефтеров. – Донецьк: ДЮІ, 2007. – 242 с. Монографія. Т. II. Психотренінг в ОВС: практичний досвід, організація проведення та перспективи подальшого впровадження / В.О. Лефтеров. – Донецьк: ДЮІ, 2007. – 286 с.

6. Мороз, Л. М. Теоретичні та прикладні засади професійно-психологічного тренінгу працівників органів внутрішніх справ України : дис. д-ра психол. наук зі спеціальності 19.00.06 – юридична психологія / Л. І. Мороз. – К. : Університет внутрішніх справ, 2008. – 375 с.

Рецензент – доктор психологічних наук, професор Волобуєва О. Ф.

Стаття надійшла до редакції 4.11.2015

Мельник Я. И. Обоснование комплексной программы психопрофилактики девиантного поведения военнослужащих

В статье приведены аргументы в пользу создания комплексной программы психологической профилактики девиантного поведения военнослужащих Вооруженных сил Украины. Автор настаивает на том, что разнообразные поведенческие девиации военнослужащих могут быть рассмотрены как единый комплекс, относящийся к разряду деяний, требующих административного или воспитательного воздействия и имеющего типичные и профессионально специфические формы. Таким образом, программа психопрофилактики девиантного поведения военнослужащих должна содержать такие направления, как организационно-средовой, информационный и учебный.

Ключевые слова: комплексная программа, психологическая профилактика, девиантное поведение, военнослужащие Вооруженных сил Украины.

Melnik Y. A comprehensive programme of psychological prevention of deviant behavior of military personnel

It is noted that currently scientific understanding of the mechanisms and patterns of deviance and deviant behavior has been developed in studies of structural and dynamic characteristics of deviant behavior; mechanisms of psychological correction of conceptual regulation of the life path of deviant identity; the structure of value orientations of deviant personality; socio-psychological peculiarities of prophylaxis and correction of deviant behavior; social-psychological aspects of system of prevention of «general deviant syndrome»; deviant patterns of action; mechanisms of formation autodestructive behaviour; stratification characteristics of suicidal behavior; psychological sings komplex of deviant identity; the deviant phenomenon of personality in psychology; socio-psychological characteristics of the identity of adolescents, included in crime groups; factors of family deprivation, a negative presentation of family relationships; patterns of occurrence of psychological barriers of socialization deviant.

The article presents the arguments in favour of an integrated program of psychological prevention of deviant behavior of members of the Armed forces of Ukraine. The author insists that a variety of behavioral deviations servicemen may be considered as a single complex, belong to the category of acts that require administrative or educative effect and are typical professional and specific shape. Thus, the program of psychological prevention of deviant behavior of military personnel should include such areas as organizational and environmental, information and training. A comprehensive program of psychological prevention of deviant behavior of military personnel is aimed at studying, formation, development and correction of dysfunctional personal and organizational and group processes that determine committing deviations in the conduct of military personnel. It is an integrated scientific and technological system that combines (functional, organizational) actions of the subjects of disciplinary practices, and military researchers, it focused on: theoretical understanding (understanding) the socio-

psychological essence, content and specificity of committing deviations in the behavior of military personnel, a role in this phenomenon of personal and environmental dysfunctions, the mechanism of its formation (the theoretical aspect); based on the identified regularities of determination of deviations in the conduct of military personnel in the training and education of the subjects of disciplinary practices (applied aspect); implementation of evidence-based psychological technologies of formation and development of personal and organizational and group processes in professional practice and mental preparation of the subjects of disciplinary practice (the practical aspect).

Speaking important means of reducing deviations in the behavior of the troops and improve discipline and order, such a program involves the implementation of activities of bodies of military management, educational work (primarily psychologists) functions such as: research and diagnostic (psychological study, identifying the level of development of the personality of the soldier and the terms of the military social environment, assessment and forecasting of committing deviations); the design, the essence of which consists in the design and creation of the conditions providing development of the identities of the soldiers and the optimal conditions of military service; management provides for reasonable use of psychology, aimed at the development of personal potential subjects of military service, creation of optimal conditions for performance of professional military duties.

In structural aspect of this program as the system contains the following elements: subjects and objects of psychological prevention, objectives, directions and tasks, phases, methods and techniques, criteria and performance indicators. The main stages of the complex program of psychological prevention of deviant behavior of military personnel are: diagnostic, correctional and developmental, preventive.

Keywords: *comprehensive program, psychological prevention, deviant behavior, members of the Armed forces of Ukraine.*